

Ett fall framåt: case i förskollärarytbildningen

Lina Lago

Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Linköpings universitet

Alma Vladavic

Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Linköpings universitet

Helene Elvstrand

Institutionen för samhälls- och välfärdsstudier, Linköpings universitet

Teori och praktik beskrivs ofta som varandras motsatser. Men i förskollärares vardag är de snarare en enhet. På Linköpings universitet används case i förskollärarytbildningens första termin för att koppla samman de teoretiska delarna av utbildningen med praktiken.

Under hösten 2015 påbörjades ett arbete att på ett mer systematiskt sätt använda fallbeskrivningar (case)¹ i förskollärarytprogrammet. Arbetet med case har prövats i förskollärarytprogrammets första termin genom att studenterna i terminens tre kurser har fått möta ett och samma case som de har fått diskutera och samtala om.

Syftet med utvecklingsarbetet är att:

- Ge studenterna möjligheter att reflektera över praktiken och koppla samman de teoretiska delarna av utbildningen med förskolans praktik.
- Skapa förståelse för att olika aspekter blir viktiga i en pedagogisk situation beroende på vad förskollärare väljer att fokusera på.
- Skapa kontinuitet mellan första terminens kurser genom att vi använder en genomarbetad och gemensam metod.

Vi kommer i artikeln redovisa arbetet med casemetodik och studenternas utvärdering av arbetet för att på så sätt se om case-metoden faktiskt bidrar med det som är tänkt enligt ovan.

Teori, praktik och profession

Förskollärarytprogrammet är en professionsutbildning. Det innebär att kunskapsstoffet i förlängningen ska överföras till och omsättas i en yrkespraktik. Det är därför viktigt att genomgående i en sådan utbildning göra innehållet "relevant och möjligt att överföra" (Nordquist et al. 2011, s. 54) till denna praktik.

Aspelin och Persson (2008:35) menar att professionskunnande innefattar ett "praktikerkunnande", "det vill säga handlar utifrån beprövad erfarenhet, mönster som kan ha utvecklats under deras utbildning men som framför allt har vuxit fram genom deras yrkesverksamhet". Det innebär att för att utveckla det kunnande som studenterna behöver i sitt kommande uppdrag är det en fördel om teori och praktik knyts samman för att studenterna ska förstå och kunna använda sina teoretiska kunskaper.

Eriksson (2009) visar i sin studie av praktik och teori i lärarutbildningen att studenters egna erfarenheter av yrket varierar kraftigt, men att det är just erfarenheter som kan bidra till att koppla samman praktik och teori till en enhet. Samtidigt varierar det hur mycket lärarutbildare själva

konkretiserar denna koppling i sin undervisning. Eriksson menar vidare att det är en svårighet i en professionsutbildning om studenter saknar egna erfarenheter av den kommande professionen eller inte har tillgång till lånade erfarenheter.

Erixon Arreman (2005) visar i sin studie om lärarutbildningarnas förändring och akademisering under det sena 1900-talet att innehållet i lärarutbildningar ofta kom att bli uppdelat, bland annat mellan yrkesutbildade och akademiker och i förlängningen teori och praktik. Att det blev så berodde bland annat på att lärarutbildningarna ofta saknade en egen forskningsöverbyggnad. Detta är något som Eriksson (2009) menar finns kvar i dagens lärarutbildningar.

Att arbeta med case: genomförande och utvärdering

Kopplingen mellan teori och praktik är central i en lärarutbildning, men framstår samtidigt som ett område som behöver utvecklas. I förskollärarytbildningen finns Verksamhetsförlagd utbildning (VFU) som är ett sätt för studenterna att kunna göra kopplingar mellan praktik och teori, men VFU finns inte i anslutning till varje enskild kurs. Dessutom saknas ett system för hur studenternas upplevelser och erfarenheter ska tas om hand i de olika kurserna efter att varje VFU-period är avslutad.

Tydligare formuleringar om metodik i examensmålen kräver också att vi hittar andra och vidgade former för att arbeta med didaktikens hur. I examensmålen för förskollärarytbildningen står det till exempel att studerande ska "visa sådana kunskaper i förskoledidaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande [...] samt för yrkesutövning i övrigt" (Utbildningsplan för Förskollärarytprogrammet).

Att arbeta med case är ett sådant sätt. "Lånade erfarenheter" och konkretisering som Eriksson (2009) nämner ovan röjer dessutom undan hinder för studenter som saknar erfarenheter från förskolans praktik.

Genomförande

Caset är som tidigare sagts en fallbeskrivning där en fiktiv situation i en förskolas vardag beskrivs. Fokus ligger på tre olika aktiviteter som pågår samtidigt i ett rum och som kan sägas vara typiska för förskolan. Caset i vårt exempel innehåller barninitierade läraaktiviteter och fri lek. Pedagogerna i caset intar olika aktiva roller i barnens aktiviteter.

I programmets första kurs, *Förskolans samhälleliga roll, allmändidaktik och det demokratiska uppdraget*, introducerades caset vid ett litteraturseminarium. I detta seminarium låg fokus på didaktik och studenterna diskuterade med utgångspunkt i caset hur det skulle vara möjligt att skapa lärsituationer. I terminens andra kurs, *Utveckling och lärande*, användes caset för att belysa undervisning och lärande ur ett sociokulturellt perspektiv.

Med andra ord, med frågeställningen: Hur kan dessa situationer användas som utgångspunkt för att utmana barnen och deras lärande utifrån den valda teorin? I den sista kursen, *Dokumentation, uppföljning och utvärdering i förskolans praktik*, utgjorde caset underlag för studenternas diskussioner om vad i förskolans vardag som skulle vara intressant att dokumentera och hur och varför det i så fall ska dokumenteras.

Seminarierna kan i alla tre fallen beskrivas som studentdrivna och byggde i hög grad på studenternas aktiva tolkningar av caset. Vid alla tre tillfällena leddes seminariet av en lärare som stöd för studenternas diskussioner. Seminarielärarens roll var att, med utgångspunkt i studenternas diskussioner, problematisera och koppla begrepp till studenternas diskussioner och förslag (i den mån studenterna själva inte gjorde det) samt att synliggöra för studenterna hur det aktuella kursinnehållet och teorin kan tillämpas i praktiken.

Genom detta arbetssätt utgjorde caset en fiktiv pedagogisk praktik som utgjorde situationer där studenterna fick möjlighet att relatera teori och praktik till varandra. Caset möjliggjorde också att studenterna fick relatera till en gemensam situation då de termin 1 har begränsad erfarenhet av förskolans praktik.

Studenternas utvärdering

Efter försöket termin 1 bad vi studenterna att delta i en utvärdering av arbetet med case.

Totalt svarade 45 av cirka 180 studenter på utvärderingen. Även om det är ett stort bortfall så kan dessa studenters svar ge en fingervisning om huruvida det vi ville åstadkomma med case-arbetet upplevs ha bidragit till detta och om studenterna ser ett värde i det. En sådan analys kan också ses som en utgångspunkt för hur framtida undervisning kan utvecklas.

De studenter som svarade tyckte att caset på något sätt hade bidragit till att synliggöra kopplingen mellan teori och praktik. 27 procent ansåg att det hade bidragit till detta på ett ganska bra sätt medan övriga svarade att caset bidragit till att synliggöra kopplingar mellan teori och praktik på ett bra eller mycket bra sätt.

I studenternas fritextsvar förekommer utsagor som: "Det blir enklare att sätta det man läst i ett mer konkret sammanhang och på så sätt få en bättre förståelse. Tror framför allt att de som inte har någon tidigare erfarenhet har stor hjälp av case-seminarier." En annan student svarade: "De har bidragit till att det varit enklare att 'leva' sig in i olika situationer."

Caset verkar alltså ha hjälpt studenterna att göra den koppling mellan teori och praktik som vi ville uppnå. Samma case har alltså använts i alla tre kurser, något som möjliggjort för studenterna att få förståelse för hur en och samma situation kan användas som ett lärtillfälle, men också hur situationen liksom lärojektet förändras med ett skiftande fokus.

Eriksson (2009) menar att just sådana kopplingar och konkretiseringar är viktiga och att studenter ofta ser svårigheter att koppla samman till exempel litteratur- och föreläsningssinnehåll med yrkespraktiken. Hon menar att detta ofta beror på att lärarna inte tillräckligt tydligt konkretiserar innehållet och kopplar det till de erfarenheter som studenter har. Här verkar studenterna uppfatta att caset ger dem just en sådan möjlighet.

En annan faktor som kan bidra till att studenter har svårt att göra kopplingar mellan teori och praktik är avsaknad av eller begränsade erfarenheter av yrkespraktiken. Eriksson (2009) menar att det kan begränsa studenternas möjlighet att se och förstå samband. Även här framstår det som att studenterna i vår undersökning ser att caset kan bidra till att konkretisera och kompensera för tidigare erfarenhet. Caset blir på så sätt en slags lånad erfarenhet som kan hjälpa studenterna att knyta an till den pedagogiska praktiken i förskolan. Några studenter tog dock upp att caset inte kändes lika relevant i relation till innehållet i den sista kursen om förskolans dokumentation.

För att caset ska kunna bidra med konkretisering i alla kurser kan det alltså behöva användas på ett annat sätt eller skrivas fram annorlunda. Utifrån studenternas svar är båda tolkningarna möjliga. Studenterna menar att innehållet i caset var svårt att koppla till innehållet i den sista kursen. Samtidigt föreslår någon student alternativa case om etiska dilemman (som var temat för dokumentationsseminariet) som inte alls handlar om etiska dilemman i dokumentationsarbetet. Det senare svaret tyder på att det snarare kan vara en fråga om hur caset presenterades i den sista kursen.

Implikationer

Sammanfattningsvis vill vi dra slutsatsen att arbetet med case har bidragit till att länka samman teori och praktik på förskolläraryrket genom att studenterna upplever att kursinnehållet har

kunnat konkretiseras med hjälp av detta. Vidare ser vi att denna konkretisering är speciellt viktig i början av programmet och just möjligheten att låna erfarenhet som viktig då många studenter saknar eller har begränsade erfarenheter av förskolans praktik och VFU.

Studenternas svar i utvärderingen visar att arbetet med case är relevant i förhållande till utbildningens innehåll och uppdrag. Vi menar därför att det finns skäl att fortsätta med och vidareutveckla detta arbetssätt. Det vi behöver utveckla är dels att arbeta med hur caset skrivs fram och presenteras, dels att arbeta med kursspecifika case som kan användas i förhållande till just den kursens innehåll.

Det är viktigt att arbetet med case sker tillsammans med en lärare så att studenterna inte lämnas ensamma med att förstå och koppla samman utbildningens olika inslag av teori och praktik. Med detta borde chansen att praktik och teori ses som varandras förutsättningar, inte motsatser, i förhållande till den kommande professionen öka. Något som även Sven Persson (personlig kommunikation, januari 2016) framhåller som viktigt. Persson menar att det finns en teori i praktiken och en praktik i teorin, men det gäller att upptäcka det. Att för studenterna underlätta just detta upptäckande blir således en viktig uppgift för oss lärarutbildare.

1. Med case avses här ett verklighetsbaserat fall/situation hämtad från förskolans verksamhet.

Referenser

1. Aspelin, Jonas & Persson, Sven (2008). Lärares professionella/personliga utveckling. *Educare*, 1, 26-49.
2. Eriksson, Anita (2009). *Om teori och praktik i lärarutbildning: en etnografisk och diskursanalytisk studie*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet.
3. Erixon Arreman, Inger (2005). *Att rubba föreställningar och bryta traditioner: forskningsutveckling, makt och förändring i svensk lärarutbildning*. Diss. Umeå: Umeå universitet.
4. Nordquist, Jonas, Sundberg, Kristina & Johansson, Linda (2011). *Case: verktyg för professionslärande*. Stockholm: Liber.